

MUŞ İLİ
EKONOMİK İSTATİSTİK
RAPORU
(2024 Verileri)

Mehmet BESLEME – Hanifi AYDAR

MUŞ TİCARET VE SANAYİ ODASI

Telefon: 90(436) 212 1195

Fax: 90(436) 212 9993

Adres: Hürriyet Mah. Cengiz Topel Cad. Kat: 1 No:3 Merkez / MUŞ

www.mustso.org.tr

İçindekiler

1. MUŞ HAKKINDA	3
1.1 COĞRAFIK YAPI	3
1.2 KÜLTÜREL YAPI	5
1.3 GENEL EKONOMİK GÖSTERGELER.....	5
1.4 NÜFUS	8
1.5 İSTİHDAM BÜYÜKLÜĞÜ	8
2. MUŞ TSO MEVCUT DURUM ANALİZİ	8
2.1. MUŞ TİCARET VE SANAYİ ODASI'NIN TARİHÇESİ	8
2.2. MUŞ TİCARET VE SANAYİ ODASI ÜYELERİ TİCARİ VERİLERİ	9
2.3. YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER VE MEVZUAT ANALİZİ	9
2.4. GÖREVLERİMİZ.....	9
2.5. VERDİĞİMİZ HİZMETLER	10
3. MUŞ TSO TİCARİ HAYATI VE ÜRETİM	12
3.1. TİCARET VE SANAYİ VERİLERİ	12
3.1.1 Sektörel (Meslek Gruplarına Göre) Bazda Faal ve Gayri Faal İşletme Sayısı	12
3.1.2 Ticaret Potansiyeli	13
3.2. ODA BİRİMLERİ BELGE PERFORMANSI (ADET)	14
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	16

1. MUŞ HAKKINDA

1.1 COĞRAFİK YAPI

İlimiz Doğu Anadolu Bölgesindedir. 39 29' ve 38 29' kuzey enlemleriyle 41 06' ve 41 47' Doğu boylamlarının arasındadır. Yüzölçümü 8196 km²'dir. Türkiye yüzölçümünün yüzde 1,1'ini kaplar. Muş, doğudan Ağrının Patnos ve Tutak, Bitlis'in Ahlat ve Adilcevaz, kuzeyden Erzurum'un Karayazı, Hınıs, Tekman, Karaçoban, batıdan Bingöl'ün Karlıova ve Solhan, güneyden ise Diyarbakır'ın Kulp, Siirt'in Sason ve Bitlis'in Güroymak ve Mutki ilçeleri ile çevrilidir.

Muş Güney Doğu Toros Dağlarının uzantısı olan Haçreş dağlarının önemli zirvelerinden Kurtik Dağının kuzeye bakan yamaçlarında, Çar ve Karni derelerinin aktıkları vadiler arasında kuruludur.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ

Muş yüksek ve dağlı bir yörededir. İl alanının yüzde 34,9'nü kaplayan dağlar, Güney Doğu Torosların uzantılarıdır.

Bu dağlar, Alp-Himalaya kıvrım sistemiyle birlikte oluşmuş genç dağlardır. Rakım, genellikle 1250 metrenin üzerindedir.

Genç ve verimli alüvyonlarla örtülü ovalar, il yüzölçümünün yüzde 27.2'sini kaplar. Murat vadisi il topraklarını doğu-batı doğrultusunda parçalamıştır. Genellikle 1500-1700 m rakımlı platolar il alanının yüzde 37.9'nu kaplar...

DAĞLAR

Güneydoğu Toros Dağları'nın uzantıları Muş il alanını çevreler. Eskiden gür ormanlarla örtülü olan bu genç dağlar, zamanla çıplaklaşmıştır. Muş ilinin başlıca önemli dağları Akdoğan (Hamurpet), Şerafettin, Bilican, Bingöl, Haçreş (Karaçavuş, Çavuş), Otluk ve Yakupağa dağlarıdır.

Akdoğan (Hamurpet) Dağı: Muş'un kuzeyinde yer alır. Doğrultusu kuzeydoğu-güneybatıdır. Bu doğrultudaki uzunluğu yaklaşık 30 km, genişliği ise kuzey-güney doğrultuda 10 km'dir. En yüksek zirvesinin rakımı 2879 m'dir. Muş'un önemli göllerinden olan Akdoğan (Hamurpet) Gölü bu dağın üzerindedir.

Şerafettin Dağları: Muş il alanının batısını engebelendirir. Büyük bölümü Bingöl ilinde kalan bu dağlar, doğu-batı doğrultulu çok yüksek ve düzenli bir sırt görünümündedir.

Bilican Dağları: Bulanık ve Liz Ovaları arasında yer alır. Doğrultusu kuzeybatı-güneydoğudur. Haçlı (Kazan, Bulanık) Gölünün kuzeybatısında balıksırtı biçiminde uzanan bu dağlar daha sonra düzenli bir biçim alır.

Rakım güneye inildikçe artar. Bilican Dağları, Bulanık ilçesine doğru düzenli biçimde alçalarak uzanır. Burada Laris Tepesini oluşturduktan sonra birden kesilir.

Bilican Dağlarının en yüksek zirvesi 2950 m. Rakımlı, Bilican Tepe (Ziyaret Tepe, Vangesor Tepesi) dir. Diğer önemli zirveleri Avni Kalesi Tepesi (2754 m), Şeyhtokum (2300 m), Karaburun (2500 m) ve Hasan Tepeleridir.

Bingöl Dağları: Muş il alanının kuzey batısında yer alır. Bu dağların büyük bölümü Erzurum ilinde kalır. Doğu-batı doğrultusunda uzanan Bingöl dağları Muş il alanını engebelendirir.

Otluk Dağları: İl alanının ikiye ayırıcısına kuzey batı güneydoğu doğrultusunda uzanır. Rakım genellikle 2000 m dolayındadır. En yüksek zirvesi ise 2155m yüksekliğindedir.

Haçreş (Karaçavuş, Çavuş) Dağları: Muş ilçe merkezinin güney-batısında kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanır. Muş şehri bu dağların önemli zirvelerinden olan Kurtik Dağı (2645 m)'nin kuzeye bakan yamaçlarında kurulmuştur.

Yakupağa Dağları: Muş il alanının güneydoğusunda uzanır. Doğrultusu doğu-batıdır. Muş-Van illeri arasında tabii bir sınır oluşturacak biçimde uzanan bu dağların önemli bölümü Van'dadır.

PLATOLAR

Platolar il alanının 37,9'nü oluşturur. İl alanının kuzey ve kuzeybatısında yer alan bu platolar Murat vadisinin tavanı ile bu dağların zirveleri arasında sıralanır. Az dalgalı ve kalın bir toprak tabakası ile örtülüdürler. Bol sulu ve otludurlar. Bu nedenle Muş tarımının en gelişmiş dalı hayvancılıktır.

VADİLER VE OVALAR

Muş ilindeki vadiler Murat Irmağı ve kollarınca açılmıştır. Bu vadilerin en önemlisi Murat Vadisidir. Muş il alanının yüzde 27,2'sini ovalar oluşturur. En önemlisi Muş, Bulanık, Malazgirt ve Liz Ovalarıdır.

Murat Vadisi: il alanının kuzey batısında başlar. Başlangıçta kuzey güney doğrultulu derin bir boğaz biçiminde olan vadi sonra batıya döner. Bulanık ovasına girer. Vadi tavanı Muş ovasında genişler. Ovanın çıkışında yeniden derinleşir. Murat Vadisi Ulukaya Köyünün güneyinde il sınırının dışına çıkar.

Muş Ovası: Türkiye'nin en büyük ovalarından biridir. Alanı yaklaşık 1650 km²'dir. Uzunluğu 80 km, genişliği ise 30 km' yi bulur. Basamaklı bir yapı gösterir. Ovanın güneyini Haçreş Dağları çevirir. Kuzeyde ise Şerafettin Dağları ve bu sıranın uzantıları vardır. Muş ovasının doğu ucunda Nemrut Dağı yer alır. Batı ucunda ise dağlık alanlar vardır. Muş ovası 3. Jeolojik zamanın miyosen dönemi ortalarına kadar bir birikinti iken yer kabuğu hareketleri sonucu bir çöküntü alanına dönüşmüştür. Bu alan sonraki jeolojik dönemlerde yeni alüvyonlarla da örtülerek verimli bir alan durumuna gelmiştir.

Bulanık Ovası : İlin doğusundadır. Yüzölçümü 525,2 km²'dir. Bu ova Murat ırmağı boyunca uzanan ince bir şerit görünümündedir. Genişliği ancak birkaç km. olan ovanın uzunluğu yaklaşık 20 km. kadardır. Bulanık ovasında genellikle tahıl ve bol miktarda koyun ve sığır yetiştirilmektedir.

Liz Ovası : Bilican Dağlarının güneyinden başlar Murat Irmağına kadar uzanır. Yüzölçümü 160 km²'dir. Dalgalı bir yapı gösterir. Rakım Murat Irmağına doğru artar. Geniş kesimi mera olan Liz Ovasında tahıl,koyun ve sığır yetiştirilir.

Malazgirt Ovası: Muş il alanının doğusunda yer alır. Yüzölçümü yaklaşık 450 km²'dir. Murat ırmağı ovanın kuzeybatısında geçer. Malazgirt ovası güneyde Süphan Dağı ve uzantıları ile VanGölünden ayrılır. Yer yer bu dağlardan inen akarsularca yarılmış olan ova geniş bir bozkır görünümündedir.

AKARSULAR

Muş il alanı Fırat Havzası içindedir. İl topraklarını sulayan önemli akarsular Murat ile onun kolu olan Karasu'dur.

Murat Irmağı: Van Gölünün kuzeyindeki Aladağ'dan doğar. Uzunluğu 600 km kadardır. Muş il sınırlarına kuzey doğudan girer. Kuzey-güney doğrultusunda bir süre akan ırmak bu sırada birkaç küçük dereyle ve doğuda da Karakaya Deresiyle birleşir. Debisi 200–300 m³'tür. Debi ırmağın kabardığı zamanlarda 2500 m³ bulur. Suyun azaldığı zamanlarda ise 50–70 m³ kadar düşer. Murat ırmağını besleyen diğer akarsular şunlardır: Badişah, Şehit, Heftreng, Körsuyu, Liz, Köşker dere ve çaylarıdır.

Karasu: Güroymak'dan doğar. Muş il sınırlarına güneyde girer. Uzunluğu 68 km kadardır. Kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda akar. Başlıca kolları Daralı oviden kaynağını alan 27 km uzunluğundaki Abdulbahar, Kazana Tepesinden doğan 35 km

uzunluğundaki Kelereş ile Çar ve Karni'dir. Muş il sınırları içindeki diğer önemli akarsular şunlardır: Aynı adlı dağdan doğan Çiçekveren Deresi (13 km), Aktuzladan doğan Heronek suyu (24 km), Bilican dağından kaynağını alan Liz Suyu (32 km), Kimsoradan doğan Çılbuhur deresi (27 km) ve Hamurpet Dağından kaynağını alan Memanlı suyudur (24 km).

GÖLLER

Muş ili sınırları içinde kalan başlıca göller: Haçlı (Bulanık), Hamurpet (Akdogan), Küçük Hamurpet, Gaz (Kaz) gölleridir.

Haçlı (Bulanık) Gölü: İlin güneydoğusunda Bulanık ilçesinin güneyindedir. Göl adını güneyindeki Haçlı Köyünden almıştır. Göl Bulanık adını ise suyun genellikle bulanık oluşundan almıştır. Bir lav seti gölüdür. Haçlı gölü de kuzeyindeki Kızkapan volkanının yükselmesi ile oluşmuştur. Yüzölçümü 10 km² kadardır. Gölde derinlik 7 m. aşmaz. Haçlı Gölü güneybatıdan akan Şeyhtokum Deresi ile birkaç kaynaktan beslenir. Gölün su düzeyi bütün yıl boyunca hemen, hemen aynı kalır. Kışın donduğunda göl sathında yürünebilmektedir. Gölde alabalık ve aynalıazan bulunmaktadır.

Büyük Hamurpet Gölü: Varto ilçesinin kuzeybatısında Hamurpet dağlarının batısında yer alır. 2149 Rakımda ve 21 metre derinliğindedir. Yüzölçümü 1088 km²'dir. Gölün her tarafı dik kayalarla çevrilidir. Derinliği küçük göle nazaran daha az olduğundan yeşil renktedir. Kaynak ve kar suları ile beslenir. Kış aylarında donar, su seviyesi tüm yıl boyunca pek değişmez. Gölde bol miktarda

Muş TSO Ekonomik İstatistikleri Raporu

aynalisazan balığı ile ördek, kaz, turna ve kunduz da bulunmaktadır. Gölün bulunduğu alan volkanik özellikler taşımaktadır. Fazla olan suyu yakınından geçen İskender çayına boşaltır.

Küçük Hamurpet Gölü: Büyük Hamurpet gölünün yaklaşık 300 m kadar güneyinde ve 2173 rakımda küçük dairesel bir yapısı vardır. Gölün alanı 149 km² dir. 47 metre derinlikte olduğundan mavi bir görünüme sahiptir. Dipten Büyük Hamurpet'e akıntısı bulunmaktadır.

Gaz (Kaz) Gölü: Malazgirt ilçesine bağlı Aktuzla Bucağının yakınlarındaki bu göl Karstik bir göldür. Gölün suyu tuzlu ve acıdır. Derinliği azdır. Kenarları sazlıktır. Bu nedenle ilkbaharda burası göçmen kuşların akınına uğrar. Kaz, ördek, su tavuğu en çok rastlanılan hayvan türleridir.

Kaynak: <https://musvakfi.org.tr/ilimiz-tr-1063.htm>

1.2 KÜLTÜREL YAPI

MUŞ KÜLTÜRÜ

Muş'un ilkçağ tarihi gibi kültür tarihi de Urartularla başlar. Muş kültür tarihinin Urartulardan önceki devirleri gün ışığına çıkarılmamıştır. Urartuların tarih sahnesinden silinişinden sonra, Muş'un da dâhil olduğu Doğu Anadolu'nun yüksek platolarında yaşayan mahalli halklar orijinal bir kültür oluşturmamıştır. Doğunun Pers Kültürü tesiri altında kalmıştır. Hıristiyanlığın yayılışı bölgenin kültüründe köklü bir değişiklik yaratmıştır. Türklerin hâkimiyetinden sonra Türk-İslam kültürü yayılmaya başlamış ve zaman içinde tek kültür durumuna gelmiştir.

Malazgirt Savaşı Anadolu'nun Türkleşmesine yol açarak kültür tarihinde yeni bir sayfa açmıştır. Muş ve çevresi Malazgirt'ten günümüze yaklaşık 1000 yıldır Türk-İslam kültürü etkisinde yaşamaktadır. Muş'un zengin kültür mirasının, özellikle Türk-İslam devirlerine ait önemli bir bölümü ayakta ve bu miras, Muş'un köklü tarihinin sembolüdür. Ören yerleri camiler, türbeler, kaleler, hamamlar, köprüler ve çeşmeler bu mirasın mimari örneklerini oluştururlar. Arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan zengin buluntular ise Ankara Anadolu Medeniyetleri, Erzurum, Van ve Diyarbakır müzelerinde sergilenmektedir.

GELENEKLER

Muş ve çevresinin sosyal hayatında geleneksel yapı hâkimiyeti sürmektedir. Tarihe bakıldığında Türk Devlet geleneğinin en köklü ve en belirgin yapısı olan aşiret unsuru özelliğini halen korumaktadır. Zira Türk devletleri Tarihinde, aileler birleşip obaları; obalar birleşip aşiretleri; aşiretler birleşip oymakları; oymaklar birleşip beylikleri; beylikler birleşip devletler oluşturuyorlardı. Bu noktadan hareketle töreler inançla birleşip önemli bir konuma gelmiş özellikle köylerimizde bu hayat biçimi sosyal yapıyı güçlendiren bir faktör olarak karşımıza çıkar.

Kaynak: <http://www.mus.gov.tr/kultur-ve-turizm>

1.3 GENEL EKONOMİK GÖSTERGELER

İlimiz İhracat yapan KOBİ ve büyük sanayi kuruluşları 5 tane olup ihracatın ekonomik faaliyetlere göre bakıldığında en büyük payı imalat sektörü oluşturmaktadır.

İlimiz Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri, Çimento, Cam ve Seramik, Çelik, Demir, Deri ve Deri Mamulleri, Elektrik-Elektronik, İklimlendirme Sanayi, Kimyevi Maddeler ve Mamuller, Maden ve Metaller, Makine ve Aksamları gibi sektörel alanlarda ihracat yapmaktadır.

İlimiz 2014 yılında 4.808.000 \$ ihracat ile 81 il içerisinde 73. olmuştur. İthalatımız ise 1.732.000 \$ olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı % 278 olmuştur.

DİE'nin 2011 yılı verilerine göre Türkiye'de kişi başına düşen GSMH 15.137 Dolar iken İlimizde 2.743 \$'dır.

İlin 2013 yılı sonu itibarıyla işsizlik oranı ise % 10,4'dir.

Muş TSO Ekonomik İstatistikleri Raporu

SEKTÖRLERE GÖRE ÜRETİM MİKTAR VE ORANLARI (GSYİH)

TRB2	2010			2011		
	Bin TL	Bölgedeki Payı (%)	Türkiye Payı (%)	Bin TL	Bölgedeki Payı (%)	Türkiye Payı (%)
Tarım	2.595.870	23,1	2,8	2.762.256	23	2,7
Sanayi	1.647.608	14,7	0,6	1.821.467	15,2	0,6
Hizmetler	7.002.405	62,3	1,1	7.406.125	61,8	1
Toplam GSYİH	11.245.883	100	1,1	11.989.848	100	1

MUŞ İTHALAT VE İHRACAT MİKTARI İLE TÜRKİYE EKONOMİSİ İÇİNDEKİ PAYI

	2012		2013		2014	
	Miktar (Bin TL)	Oran (%)	Miktar (Bin TL)	Oran (%)	Miktar (Bin TL)	Oran (%)
İthalat	3.424	0,0000	1.958	0,0000	1.732	0,00001
İhracat	13.988	0,00009	32.945	0,0002	4.808	0,00003

İSTİHDAM SAYILARI VE ORANLARI

	Tarım	Sanayi	Hizmetler
İstihdam Sayısı	65.000	17.000	34.000
İstihdam Oranı (%)	56,2	14,4	29,4

Tarım ve hayvancılık il ekonomisinin temel sektörüdür. Ancak tarım sanayi ile entegre olmadığı için yeterince gelişmemiştir. İlimiz Türkiye'nin en büyük ovalarından birisine sahip olmasına rağmen, ovadan yeterince fayda sağlanamamaktadır. Son yıllarda yapıyı devam eden projelerden; Karasu İslah Projesi tamamlandığında ovadaki taşkın ve erozyon tehdidi ortadan kalkacaktır. Alparslan II Barajı Muş Ovası Sulama Projesi inşaatı tamamlanmasıyla Muş ovasının tamamı sulanacaktır ve Bu projemiz işletmeye alındığında Milli ekonomiye katkısı yaklaşık 217 Milyon TL olacaktır. İl'de oluşan kalkınma hamlesi ve yakın bir zamana kadar bitecek olan büyük projelerle ilimiz özellikle tarım ve sanayi sektöründe ülkenin GSYİH içinde büyük bir paya sahip olacaktır. Tarla olarak kullanılan alanda hububat, şeker pancarı ve ayçiçek ekimi başta gelmektedir. İldeki temel bitkisel ürün ise buğdaydır. İlimiz sanayileşme göstergeleri bakımından son sıralarda yer alan bir ildir. Sanayileşmedeki geriliğin temel nedenleri; tarıma dayalı kapalı ekonominin uzun yıllar hakim olması, sermaye birikiminin olmaması, girişimci kültürünün yetersizliği, iklim koşulları ve yeraltı kaynaklarının kısıtlı oluşudur. Bütün bu olumsuz gelişmelere rağmen, son yıllarda özel sektör girişimiyle, küçük ölçekli sanayi işletmeleri kurulmaya başlanmıştır. Bu işletmelerin çeşitli teşvik unsurlarıyla desteklenmesi halinde, ilde sanayinin gelişmesine önemli katkısı olacaktır. İlin sanayisi ağırlıklı olarak orta ve küçük işletmelerden meydana gelmektedir. Büyük ölçekli sanayi kuruluşları olarak; Muş Şeker Fabrikası ve Çimento fabrikası, Berce Tarım İşletmesi orta ölçekli işletme olarak; Barit fabrikası, Tuğla fabrikası, Süt fabrikası, Tuz fabrikası, Mermer fabrikası, Tekstil fabrikası, Ayakkabı fabrikası ve muhtelif gıda, plastik ve metal eşya fabrikaları vardır.

İL SANAYİ POTANSİYELİ

Ticari İşletmeler	İşyeri Sayısı		Fiili İstihdam	
	2013	2014	2013	2014
KOBİ	1.470	1.470		
OSB	7	7	80	85
KSS	414	414	1.470	1.470
Yabancı ortaklı firmalar	3	4	15	29
Kamuya ait işletmeler (Şeker Fabrikası, TMO, DHM, TCDD, Ziraat ve Halk Bankası)	16	16	951	951

Muş TSO Ekonomik İstatistikleri Raporu

ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ

İlde 1 tane bulunan Muş Organize Sanayi Bölgesi 2008 yılında açılmıştır. 90 hektarlık alanda 54 fabrika kapasiteli olacak şekilde planlanmıştır. Muş OSB'nde toplam 54 parsel olup, Arsa Tahsisi Yapılan Firma Sayısı 26 Arsa Tahsisi Yapılan Parsel Sayısı ise 30'dür. Üretime Geçen Firma Sayısı 7 Üretim aşamasında firma sayısı 6 Proje aşamasındaki firma sayısı 13'tür. Üretime başlayan firmalarda 85 kişi istihdam edilmiştir.

Sektör	Firma	Çalışan
Gıda Sanayi	2	20
Plastik	1	10
Ağaç Sanayi	1	15
Yapı Elemanları	3	40
Toplam	7	85

TİCARET

İl Şirket ve Sayıları	Ortak sayısı	Birim	2013	2014	
Sermaye Şirketleri	Anonim Şirk.	5-50	Adet	82	92
		50 Üzeri	Adet	-	-
	Limited Şirketler	Adet	987	1.097	
Şahıs Şirketleri	Kollektif Şirketler	Adet	18	17	
	Komandit Şirketler	Adet	-	-	
	Gerçek Kişiler (Şahıs Firmaları)	Adet	625	642	

İlde Sanayi Sicil Belgesi Alan Firma Sayısı 120 olup, Toplam İstihdam Sayısı 2.680 Kişi'dir. Muş Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı imalatçı firma sayısı 95 adettir.

İKTİSADİ FAALİYET KOLLARI	2013		2014		2013/2014 Artış oranı % (+,-)		
	Tescil Olunan	Ticareti Terk Eden	Tescil Olunan	Ticareti Terk Eden	Tescil Olunan	Ticareti Terk Ed.	
TARIM, ORMANCILIK VE BALIKÇILIK	4	2	7	1	75	50	
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	SANAYİ	2	-	3	1	50	50
İmalat Sanayi		9	-	10	7	10	700
Enerji		1	-	1	-	-	-
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	HİZMETLER	10	2	18	13	80	1600
İnşaat ve Bayındırlık		32	1	59	45	84	4400
Eğitim		1	-	1	1	-	-
Sağlık		1	-	4	1	300	-
Mali Kuruluşlar ve Sigortalar		2	1	6	1	400	-
Toplum ve Kişisel Hizmetler		2	1	4	1	100	-
Toptan ve Perakende Hizmetler		9	4	10	16	10	300
Hizmet Sektörü		4	1	18	6	350	500
Diğer		41	28	25	12	-30	42
TOPLAM		118	40	166	105	40	160

Kaynak: <http://www.mus.gov.tr/ekonomi-ve-kalkinma>

Muş TSO Ekonomik İstatistikleri Raporu

1.4 NÜFUS

Güncel Nüfus Değerleri (TÜİK 6 Şubat 2025 verileri)

Muş ili nüfusu: **392.301**'dir. Bu nüfusun % 62,81'i şehirlerde yaşamaktadır (2024 sonu). İlin yüzölçümü 8.650 km²'dir. İlde km²'ye **45 kişi** düşmektedir. (Bu sayı Hasköy'de 100'dür.) İldeki nüfus **azalış oranı % 1,90** olmuştur. Nüfus değişim oranı en yüksek ve en düşük ilçeler: Merkez ilçe (% 0,15)- Malazgirt (-% 5,19)

06 Şubat 2025 TÜİK verilerine göre merkez ilçeyle beraber **6 ilçe, 23 belediye**, bu belediyelerde **124 mahalle** ve ayrıca **367 köy** vardır.

2024 yılı sonunda Muş ili ve ilçelerinin yerleşim yeri ve nüfusla ilgili sayısal bilgileri

İlçe	Nüfus 2023	Nüfus 2024	Fark	Nüfus Artışı %	Belediye Sayısı	Mahalle Sayısı	Köy Sayısı	Köy Nüfusu	Şehir nüfusu	Şehirde oturan %	Alanı km ² ^[1]	km ² 'ye düşen kişi
Bulanık	72.714	70.568	-146	-2,95	7	30	55	29.045	41.523	58,84	1948	36
Hasköy	27.630	26.336	-294	-4,68	2	12	17	7.120	19.216	72,96	264	100
Korkut	23.193	22.076	-117	-4,82	2	9	30	16.137	5.939	26,90	775	28
Malazgirt	44.442	42.135	-307	-5,19	2	16	74	22.254	19.881	47,18	1595	26
Merkez	201.717	202.012	295	0,15	9	50	98	53.108	148.904	73,71	2750	73
Varto	30.183	29.174	-1009	-3,34	1	7	93	18.248	10.926	37,45	1318	22
Muş	399.879	392.301	-7.578	-1,90	23	124	367	145.912	246.389	62,81	8.650	45

Kaynak: [https://tr.wikipedia.org/wiki/Mu%C5%9F_\(il\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Mu%C5%9F_(il))

1.5 İSTİHDAM BÜYÜKLÜĞÜ

Ülkemizde 4a zorunlu sigortalı istihdam eden işyerleri çalışan sayısına göre incelendiğinde 1-9 çalışanı olan işyerlerinin oldukça yoğun olduğu gözlenmiştir. Benzer durum 81 ilimizde gözlenmektedir.

Muş ilinde 2022 Temmuz dönemi SGK verilerine göre zorunlu 4a sigortalı istihdam eden işyeri sayısı 3.010 seviyesindedir. Bu işyerlerinde toplam 30.756 4a sigortalı çalışan istihdam edilmektedir. 1-9 arası çalışanı olan işyerlerinin ilimizdeki oranı yüzde 82,2 düzeyindedir. İlimizde 100 ve üzeri çalışanı olan işyeri sayısı 43 iken bu işyerlerinde toplam 10.645 çalışan istihdam edilmektedir.

Kaynak: <https://media.iskur.gov.tr/66916/mus.pdf>

2. MUŞ TSO MEVCUT DURUM ANALİZİ

2.1. MUŞ TİCARET VE SANAYİ ODASI'NIN TARİHÇESİ

Muş Ticaret ve Sanayi Odası yaklaşık 160 tüccarın başvurusu ile 1962 yılında ilimizde Ticaret ve Sanayi Odası Kurulmak üzere Bakanlığa başvurmuş ve 1963 yılında bakanlık onayı ile Muş Ticaret ve Sanayi Odasının kurulmasına karar verilmiştir.

Bakanlık onayından sonra 1968 yılında oda organları oluşturulmuş ve Odamız 1968 yılında kurulmuştur.

Odamız kuruluşundan 1988 yılına kadar Bingöl de çalışma alanımızda yer almaktaydı. 1988 yılında Bingöl Ticaret ve Sanayi Odası kurulunca Bingöl çalışma alanından çıkmıştır.

Kuruluşundan 2009 yılına kadar 6 Meslek komitesi ile 2009-2018 yılları arasında 8 meslek komitesi ve 2018 yılında yapılan düzenleme ile 14 meslek komitesi ile faaliyetini yürütmektedir.

Odamız bugün yaklaşık 2000 üye sayısına ulaşmış olup 14 meslek komitemizde 82 komite üyesi 35 meclis üyesi ve 9 Yönetim Kurulu üyesi bulunmaktadır.

Muş TSO Ekonomik İstatistikleri Raporu

2.2. MUŞ TİCARET VE SANAYİ ODASI ÜYELERİ TİCARİ VERİLERİ

Üye Faaliyet Gruplandırması (30.06.2023)				
Meslek Komiteleri	AÇIKLAMA	Faal Üye Sayısı	Askıdaki Üye Sayısı	Temsil %
01. MESLEK KOMİTE	HİZMETLER	198	77	10%
02. MESLEK KOMİTE	İMALATÇILAR	213	64	11%
03. MESLEK KOMİTE	OTOMOTİV VE PETROL İSTASYONLARI	152	22	8%
04. MESLEK KOMİTE	ULAŞTIRMA VE NAKLİYE	164	66	8%
05. MESLEK KOMİTE	DAYANIKLI TÜKETİM MALLARI TOPTAN TİCARETİ	50	29	3%
6. MESLEK KOMİTE	DAYANIKLI TÜKETİM MALLARI PERAKENDE TİCARETİ	127	91	6%
7. MESLEK KOMİTE	GIDA TOPTAN TİCARETİ VE İMALATÇILARI	96	55	5%
8. MESLEK KOMİTE	GIDA PERAKENDE TİCARETİ	149	53	7%
9. MESLEK KOMİTE	TARIM VE HAYVANCILIK	71	129	4%
10. MESLEK KOMİTE	İKAMET AMAÇLI OLAYAN İNŞAATLAR	225	88	11%
11. MESLEK KOMİTE	İKAMET AMAÇLI İNŞAATLAR	221	126	11%
12. MESLEK KOMİTE	ALT YAPI İNŞAATLARI	91	35	5%
13. MESLEK KOMİTE	İNŞAAT MALZEMELERİ TİCARETİ	62	33	3%
14. MESLEK KOMİTE	MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK FAALİYETLERİ	169	66	9%
	Toplam Üye Sayısı	1988	934	100%

2.3. YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER VE MEVZUAT ANALİZİ

Muş Ticaret Ve Sanayi Odası ve üst birlik olan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'ni tanımlayan 18.05.2004 tarihli 5174 sayılı Kanunun 4. maddesinde odalar şöyle tanımlanmaktadır.

“üyelerinin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlara uygun olarak gelişmesini sağlamak, mensuplarının birbirleri ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslekî disiplin, ahlâk ve dayanışmayı korumak ve bu Kanunda yazılı hizmetler ile mevzuatla odalara verilen görevleri yerine getirmek amacıyla kurulan, tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.”

Bu çerçevede Muş Ticaret Ve Sanayi Odası'nın stratejik planının temel dayanağını 2010 tarihi itibarıyla güncelleştirilmiş “Odalar ve Borsalar için Akreditasyon Kılavuzu” ve ekleri oluşturmaktadır. Muş Ticaret ve Sanayi Odası'nın Stratejik Planını değerlendirecek olan kurum ise üst birlik olan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği organı Akreditasyon Kurulu'dur.

2.4. GÖREVLERİMİZ

Odamızın Başlıca Görevleri Şunlardır;

- Meslek ahlâkını, disiplini ve dayanışmayı korumak ve geliştirmek, ticaret ve sanayinin kamu yararına uygun olarak gelişmesine çalışmak.
- Ticaret ve sanayiye ilgilendiren bilgi ve haberleri derleyerek ilgililere ulaştırmak, ilgili kanunlar çerçevesinde resmî makamlarca istenecek bilgileri vermek ve özellikle üyelerinin mesleklerini icrada ihtiyaç duyabilecekleri her çeşit bilgiyi, başvuruları durumunda kendilerine vermek veya bunların elde edilmesini kolaylaştırmak, elektronik ticaret ve internet ağları konusunda üyelerine yol gösterecek girişimlerde bulunmak, bu konularda gerekli alt yapıyı kurmak ve işletmek.

- Ticaret ve sanayiye ait her türlü incelemeleri yapmak, bölgeleri içindeki iktisadî, ticarî ve sınaî faaliyetlere ait endeks ve istatistikleri tutmak, başlıca maddelerin piyasa fiyatlarını takip ve kaydetmek ve bunları uygun vasıtalarla yaymak.
- Kanununun 26. maddesindeki belgeleri düzenlemek ve onaylamak.
- Meslek faaliyetlerine ait konularda resmî makamlara teklif, dilek ve başvurularda bulunmak; üyelerinin tamamının veya bir kesiminin meslekî menfaati olduğu takdirde meclis kararı ile bu üyeleri adına veya kendi adına dava açmak.
- Çalışma alanları içindeki ticarî ve sınaî örf, adet ve teamülleri tespit etmek, Bakanlığın onayına sunmak ve ilân etmek.
- Üyeleri tarafından uyulması zorunlu meslekî karar almak.
- Yurt içi ve yurt dışı fuar ve sergilere katılmak.
- Gerektiğinde 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Kanununun 125 inci maddesinde sayılan mal ve hizmetlerin azamî fiyat tarifelerini, kendi üyeleri için, Bakanlıkça çıkarılacak yönetmeliğe uygun olarak tespit etmek ve onaylamak.
- Sair mevzuatın verdiği görevlerle, ilgili kanunlar çerçevesinde Birlik ve Bakanlıkça verilecek görevleri yapmak.
- Birliğin belirlediği standartlara göre üye kayıtlarını tutmak ve üyelik aidatlarına ilişkin belgeleri saklamak ve bunları Birliğe talep halinde bildirmek.
- Mevzuatla bakanlıklara veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarına verilen işlerin, bu Kanunda belirtilen kuruluş amaçları ve görev alanı çerçevesinde Ticaret Ve Sanayi Odalarla tevdi halinde bu işleri yürütmek.
- Üyelerinin ihtiyacı olan belgeleri vermek ve bunlara ilişkin gerekli hizmetleri sağlamak.
- Yurt içi fuarlar konusunda yapılacak müracaatları değerlendirip Birliğe teklifte bulunmak.
- Üyeleri hakkındaki tüketici şikâyetlerini incelemek ve kuruluş amaçları doğrultusunda diğer faaliyetlerde bulunmak.
- Ticaret ve sanayi Ticaret Ve Sanayi Odamızın, Ticaret Ve Sanayi Odamızın ayrı olan illerde ise sanayi Ticaret Ve Sanayi Odamızın sanayiciler için kapasite raporları düzenlemek.
- Ticaret Ve Sanayi Odamızın, bunlardan başka mevzuat hükümleri çerçevesinde;
- Ticaret mallarının niteliklerinin belirlenmesine yönelik laboratuvarlar kurmak veya bunlara iştirak etmek, uluslararası kalibrasyon, test ölçme laboratuvarı kurmak veya iştirak etmek, belgelendirme hizmetleri sunmak,
- Milli Eğitim Bakanlığının izin ve denetiminde ticaret, denizcilik ve sanayi ile ilgili kursları açmak, açılan kurslara yardımda bulunmak, yurt içinde ve dışında ihtiyaç duyulan alanlar için öğrenci okutmak ve stajyer bulundurmak; meslekî ve teknik eğitim ve öğretimi geliştirme ve yönlendirme çalışmaları yapmak, kendi üyelerinin işyerleriyle sınırlı olmak üzere, 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanunu kapsamına alınmamış meslek dallarında bu uygulamaya ilişkin belgeleri düzenlemek,
- İlgililerin talebi halinde, ticarî ve sınaî ihtilaflarda hakem olmak, tahkim kurulları oluşturmak,
- Açılmış veya açılacak olan sergiler, panayırılar, umumi mağazalar, depolar, müzeler ve kütüphanelere katılmak,
- Yetkili bakanlıkça uygun görülen alanlarda sanayi siteleri, endüstri bölgeleri, organize sanayi bölgeleri, teknoloji geliştirme bölgeleri, teknoparklar, teknoloji merkezleri kurmak ve yönetmek; 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu çerçevesinde serbest bölge kurucu ve işleticisi veya işleticisi olmak, antrepo işletmek ve fuar alanları, kongre merkezleri ile ticaret merkezleri kurmak, işletmek veya kurulmuş olanlara iştirak etmek, görevlerini de yaparlar.

2.5. VERDİĞİMİZ HİZMETLER

Odamızca düzenlenen veya onaylanan belgeler ile verilen hizmetler şunlardır:

- Fatura suretlerinin onayı.
- Rayiç fiyatların onayı.

Muş TSO Ekonomik İstatistikleri Raporu

- Ticarî ve sınaî eşya numunelerinin vasıflarının onayı.
- Bilirkişi ve eksper raporları ile kapasite raporları.
- Kefaletname ve taahhütnamelerde yazılı imza sahiplerinin odalardaki sicil durumunu gösteren onay ve şerhler.
- Sınaî ve ticarî mahiyette belgeler.
- Ticarî kefalet onayları.
- Tahsis ve sarfiyat belgeleri.
- ı) Kalite, yeterlik ve numune belgeleri.
- Yerli malı belgeleri.
- Kayıtlı üyelerin tatbik imzalarının onayı.
- Oda mensuplarına ait kayıt ve sicil suretleri ve üye kimlikleri.
- Ticarî itibar şahadetnamesi mahiyetinde olmamak üzere, üyelerinin gizli olmayan sicilleri hakkında yazılı veya sözlü sorulara cevaplar.
- 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 22 nci maddesi gereğince verilen iş makineleri tescil belgesi.
- TIR karneleri, ATA, A.TR ve EUR.1 dolaşım belgeleri, menşe şahadetnameleri ve EAN -UCC çizgi kod işlemleri, mal ve hizmetlerin uluslararası ticaretindeki beyanname, vesika ve benzeri belgeler.
- Mücbir sebep belgeleri.
- Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi suretleri.
- Türk veya yabancı bayraklı gemilere verilecek genel ve uluslararası sektörel hizmetler.
- Ticaret sicili hizmetleri.
- Ticarî ve sınaî mahiyette diğer her türlü belge ve bilgiler ile hizmetler.

3. MUŞ TSO TİCARİ HAYATI VE ÜRETİM

3.1. TİCARET VE SANAYİ VERİLERİ

Muş ilinde faaliyet gösteren işletmelerin Muş Ticaret Ve Sanayi Odası tarafından kayıtlı bilgilerine göre ticaret ve sanayi alanında faaliyet gösteren üyelerinin dağılımı aşağıdadır.

3.1.1 Sektörel (Meslek Gruplarına Göre) Bazda Faal ve Gayri Faal İşletme Sayısı

Üye Faaliyet Gruplandırması (30.06.2023)				
Meslek Komiteleri	AÇIKLAMA	Faal Üye Sayısı	Askıdaki Üye Sayısı	Temsil %
01. MESLEK KOMİTE	HİZMETLER	198	77	10%
02. MESLEK KOMİTE	İMALATÇILAR	213	64	11%
03. MESLEK KOMİTE	OTOMOTİV VE PETROL İSTASYONLARI	152	22	8%
04. MESLEK KOMİTE	ULAŞTIRMA VE NAKLİYE	164	66	8%
05. MESLEK KOMİTE	DAYANIKLI TÜKETİM MALLARI TOPTAN TİCARETİ	50	29	3%
06. MESLEK KOMİTE	DAYANIKLI TÜKETİM MALLARI PERAKENDE TİCARETİ	127	91	6%
07. MESLEK KOMİTE	GIDA TOPTAN TİCARETİ VE İMALATÇILARI	96	55	5%
08. MESLEK KOMİTE	GIDA PERAKENDE TİCARETİ	149	53	7%
09. MESLEK KOMİTE	TARIM VE HAYVANCILIK	71	129	4%
10. MESLEK KOMİTE	İKAMET AMAÇLI OLAYAN İNŞAATLAR	225	88	11%
11. MESLEK KOMİTE	İKAMET AMAÇLI İNŞAATLAR	221	126	11%
12. MESLEK KOMİTE	ALT YAPI İNŞAATLARI	91	35	5%
13. MESLEK KOMİTE	İNŞAAT MALZEMELERİ TİCARETİ	62	33	3%
14. MESLEK KOMİTE	MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK FAALİYETLERİ	169	66	9%
	Toplam Üye Sayısı	1988	934	100%

Üyelerin faaliyet gösterdiği alanlara bakıldığında;

2. 10 ve 11. Meslek komiteleri %11 İmalat, İnşaat ve İnşaat Malzemeleri işi ile uğraşan üye sayısı %11'lik dilimlerle ilk sıralarda gelmektedir.

1. Meslek komitesinde yer alan Hizmetler sektörü %10'luk bir dilimi kapsarken, 14. Meslek komitesi %9'luk Mühendislik ve mimarlık meslek grubunu oluşturmaktadır.

	2022 Yılı	2023 Yılı	2024 Yılı	Toplam
TERK OLAN ÜYE SAYISI	69	67	54	190
ASKIYA ALINAN ÜYE SAYISI	219	168	199	586
ASKIDAN İNEN ÜYE SAYISI	476	70	132	678
Toplam	764	305	385	1454

Kaynak: Muş TSO

Muş TSO Ekonomik İstatistikleri Raporu

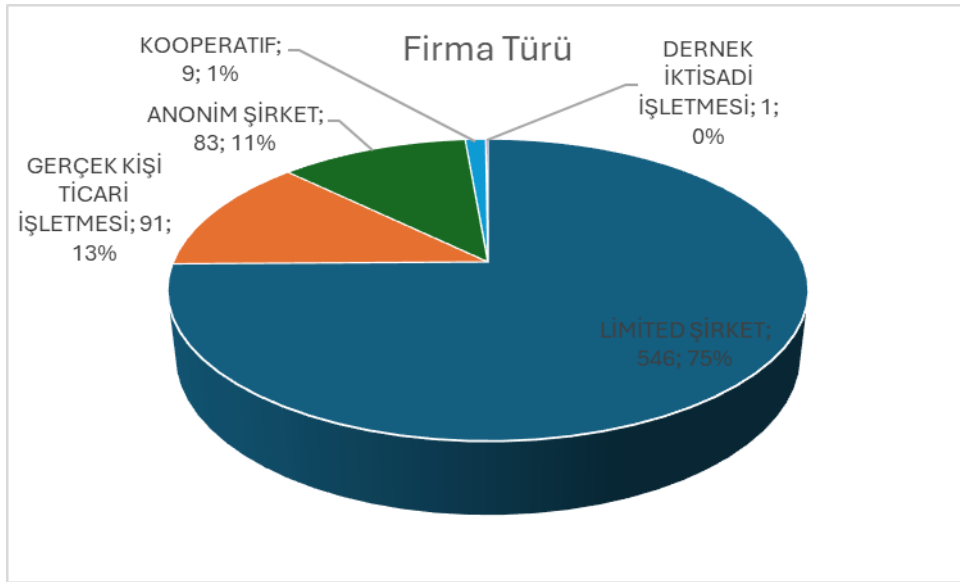
Oda verilerine göre 2022 ile 2024 yılları karşılaştırıldığında 2022 yılında askıya alınan üye sayısı 69 iken bu sayı 2024 yılında 54 üyeye gerilemiştir.

Tekrar faaliyete başlayan askıdan inen üye sayısı ise 2022 yılında 476 iken bu sayı 2024 yılında 678 üyeye ulaşmıştır.

3.1.2 Ticaret Potansiyeli

Muş ili ve ilçelerinde faaliyet gösteren işletmelerin Muş Ticaret ve Sanayi Odası tarafından kayıtlı bilgilerine göre sektörel ve statüye göre aktif olan üye dağılımı aşağıdadır.

Firma Tipi	2022 yılı	2023 yılı	2024 yılı	Toplam
LİMİTED ŞİRKET	128	138	280	546
GERÇEK KİŞİ TİCARİ İŞLETMESİ	24	31	36	91
ANONİM ŞİRKET	22	34	27	83
KOOPERATİF	4	2	3	9
DERNEK İKTİSADİ İŞLETMESİ	1	-	-	1
Genel Toplam :	179	205	346	730

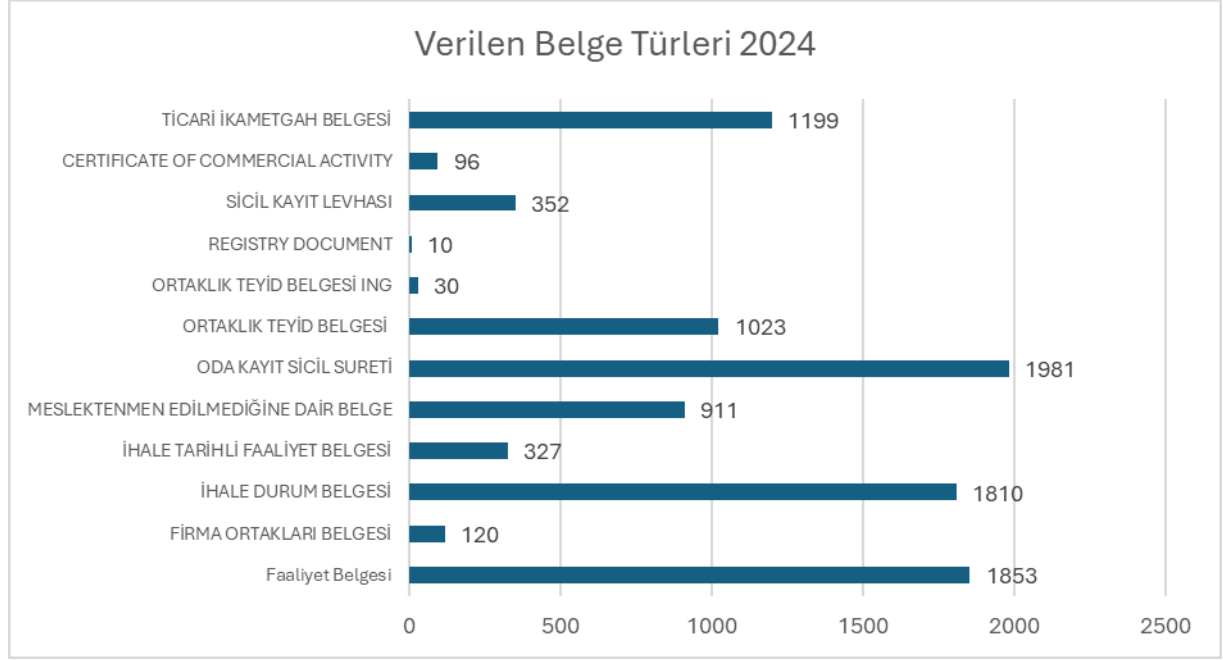
Yukarıdaki verilere göre 2021 yılında kurulana limited şirket sayısı 128 iken bu sayı 2023 yılında 138 e 2024 yılında ise 280' e yükselmiştir.

Oda üye dağılımı statüye göre; %75 Limited Şirket, %13'ü nü gerçek kişi, %11'i ise anonim şirketten oluşmaktadır.

Muş TSO Ekonomik İstatistikleri Raporu

3.2. ODA BIRIMLERİ BELGE PERFORMANSI (ADET)

Ticaret ve Sicil verileri	Toplam
Faaliyet Belgesi	1853
FİRMA ORTAKLARI BELGESİ	120
İHALE DURUM BELGESİ	1810
İHALE TARİHLİ FAALİYET BELGESİ	327
MESLEKTENMEN EDİLMEDİĞİNE DAİR BELGE	911
ODA KAYIT SİCİL SURETİ	1981
ORTAKLIK TEYİD BELGESİ	1023
ORTAKLIK TEYİD BELGESİ ING	30
REGISTRY DOCUMENT	10
SİCİL KAYIT LEVHASI	352
CERTIFICATE OF COMMERCIAL ACTIVITY	96
TİCARİ İKAMETGAH BELGESİ	1199
Toplam	9712

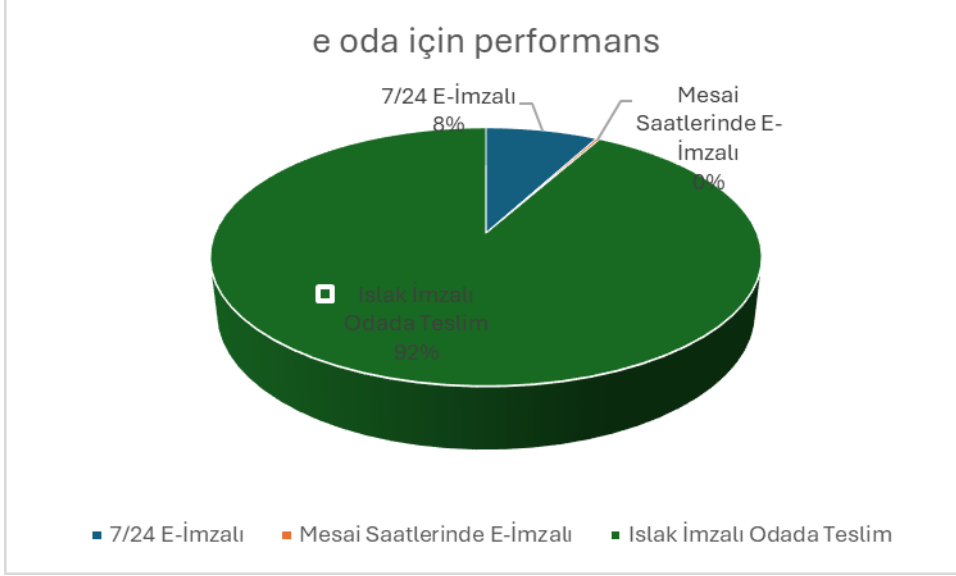

Oda sicil birimlerinin verdi hizmetlerin verileri yukarıdaki gibidir. Kapasite suret tasdiki dışındaki tüm verilen belgelerin 9712 olarak önceki yıllara göre oransal olarak bir artışı söz konusudur.

Verilen bu belgelerin e oda kapsamında yapılıp yapılmadığına dair araştırma yapıldığında aşağıdaki verilere ulaşılmaktadır.

Muş TSO Ekonomik İstatistikleri Raporu

7/24 E-İmzalı	762
Mesai Saatlerinde E-İmzalı	24
Islak İmzalı Odada Teslim	8926
Toplam	9712

E imzalı belge sayıları %8 lik bir performans sergilerken, belgelerin jalen ıslak imzalı olarak odadan alındığını (%92) göstermektedir.

Gelirler Üzerinden Yapılan İşlemler Analizi	Sayılar
ANA SÖZLEŞME ONAY	265
EKSPERTİZ RAPORU MÜHENDİSE ÖDENEN 1-10 ÇALIŞAN KAPASİTE RAPORU	18
EKSPERTİZ RAPORU MÜHENDİSE ÖDENEN 11-30 ÇALIŞAN KAPASİTE RAPORU	8
EKSPERTİZ RAPORU MÜHENDİSE ÖDENEN 31-50 ÇALIŞAN KAPASİTE RAPORU	1
EKSPERTİZ RAPORU MÜHENDİSE ÖDENEN 51 VE ÜZERE ÇALIŞAN KAPASİTE RAPORU	6
FATURA TASDİK	5
FİİLİ TÜKETİM BELGESİ	3
FOTOKOPİ TASTİK SAYIR GELİRİ	139
İFLAS KONDARDATO BELGESİ	435
İMZA ONAY BELGESİ	433
İŞ MAKİNESİ TESCİL SAYIR GELİR	218
KAPASİTE RAPORU ONAYI	31
KOOPERATİF İŞLEM SAİR GELİRİ	65
ODA K TÜRÜ ARAÇ EKLEME GELİRİ	629
RAPORTÖR	29
RAYİÇ BEDELİ 1-10 KALEME KADAR	21
RAYİÇ BEDELİ 11-50 KALEME KADAR	3
SERMAYE ARTIRIM SAYIR GELİRİ	140

Muş TSO Ekonomik İstatistikleri Raporu

Gelirler Üzerinden Yapılan İşlemler Analizi	Sayılar
SİGORTA ACENTELİK KAYIT	2
SURAT ONAYLARI SAYIR GELİRİ	580
ŞAHİS İŞLEM GELİRİ SAYIR GELİR	20
ŞAHİS KURULUŞ SAİR GELİRİ	40
ŞİRKET KURULUŞ SAYIR GELİRİ	317
ŞİRKET SAİR GELİRİ	726
T.O.B.B K BELGESİ ARAÇ EKLEME	1
T.O.B.B K BELGESİ YENİ BELGE	12
TESCİL TALAPNAMESİ ONAY	40
TİCARET SİCİL DEFTER TASDİK	267
TİCARET SİCİL ŞİRKET ONAY BELGESİ	281
TİCARET SİCİL TASDİKNAMESİ BELGE BEDELİ	1101
YENİ ÜYE KİMLİK BEDELİ	200
YERLİ İMALAT BELGESİ	2
YERLİ MALİ BELGESİ GELİRİ	5
Toplam	6043

Odanın gelirleri baz alınarak yapılan işlemler ve sayıları ayrıntılı olarak yukarıda raporlandığı gibidir. Buna göre belge düzeyine bakıldığında odanın 6043 seviyesinde bir belge ve rapor düzenlediği görülmektedir.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Muş Ticaret ve Sanayi Odası 2021-2023 yılları arası verileri esas alınarak hazırlanmış olan bu ekonomik veriler ile Muş'un Ticaret ve Sanayi durumu potansiyelini gösteren bir derlemedir. Yalın hali ile Muş'un ekonomik konumlanışı ve göstergeleri için bir referans düzeyindedir. Ancak bu rapor verileri TSO tarafından yapılan işlemleri kapsadığı ve sadece kayda geçen verileri yansıttığı unutulmamalıdır.

Özellikle 2021 yılında tüm dünyayı tehdit eden Covid 19 pandemisinin etkileri bu raporda göz önüne alınmamış ve değerlendirilmemiştir.

Benzer çalışma yapıldığında Pandeminin etkileri üzerinde durulabilecek veriler içerdiği için bu rapor göstergeleri referans alınabilir.

İlimiz düzeyinde somut verilerin derlenmesi ile hazırladığımız bu ekonomik göstergelerin Muş' ticaret ve sanayi alanı gelişimine katkı sağlamasını umuyor, tüm üyelerimize ticari hayatında başarılar diliyoruz.